

5. Konovalova S. (2021). *Sport separate from politics is a dream that will not come true*. Available at: <https://vsim.ua/blogs/sport-okremo-vid-politiki--tse-mriya-scho-ne-zbudetsya.html>.
6. Pavlenko A. V. (2012). *Football image of Ukraine: features of formation and detection in contemporary domestic media*. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv.
7. Huizinga Y. (1994). *Homo Ludens. The experience of defining the game element of culture*. Kyiv: Osnovy.
8. Khryashchevska L. M. (2016). *Ethno-national politics in Ukraine during the period of independence*. Mykolaiv: Helvetyka.
9. Ahumada D. R. (2008). *Deporte e identificación*. Available at: <https://www.efdeportes.com/efd119/deporte-e-identificacion.htm>.
10. González-Ramallal M. E. (2014). Prensa deportiva e identidad nacional España en el Mundial de fútbol de Sudáfrica 2010. *Política y sociedad*, 2 (51), pp. 337—366.
11. McLuhan M. (1964). *Understanding Media: The Extensions of Man*. N. Y.: McGraw Hill.

Надійшла до редакції 3 серпня 2023 року

З АРХІВУ КНИЖКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ

УДК 050.486+070.486]:355](477)"1991/..."(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2023.8(325).33-41

Лариса Дояр,

кандидатка історичних наук, доцентка,
завідувачка Державного архіву друку
Книжкової палати України,
e-mail: arkhiv@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0789-2462>

Військова періодика незалежної України: віхи історії та сучасний стан

Пропоновану статтю підготовлено в контексті організації чергової з низки виставок, що віднедавна перетворилися на традиційний науково-просвітницький захід, який проводиться на базі Книжкової палати України. За браком в установі відділу з облаштування громадських виставок, а також відповідної площі та реманенту для демонстрацій своєрідним компенсатором цієї діяльності стало проведення ґрунтовних науково-дослідних розвідок. Готуючись до відзначення Дня захисників і захисниць України (1 жовтня), Дня Збройних сил України (6 грудня), авторка опрацювала наявну у фондах Державного архіву друку військову періодику часів незалежної України. Спираючись на принципи наукової методології (об'єктивність, всебічність, історизм), застосовуючи загальні (порівняння, узагальнення) і спеціальні (хронологічний, ретроспективний, метод контент-аналізу) методи дослідження, авторка провела історичний огляд процесу становлення й розвитку вітчизняної військової періодики та докладно зупинилася на сучасному стані цього сегмента пресових друків України. На підставі проведеного дослідження здобуто статистичні дані, узгоджені за походженням (засновником друку), цільовим призначенням, видами й періодичністю видання друкованої продукції, та висновкові констатації, що ґрунтуються на ключових ознаках військової періодики доби незалежної України. Пріоритетне місце в українській пресі військового призначення належить науковим виданням, як-от: науково-теоретичні, науково-практичні, науково-виробничі журнали, більшість з яких є фаховими науковими часописами, що індексуються в кількох міжнародних наукових базах.

Ключові слова: військова преса; військова періодика незалежної України; наукові видання Міністерства оборони України; науковий вісник; збірник наукових праць

Постановка проблеми. У палітрі українських пресових друків репрезентовано чимало видів і жанрів, але, в умовах перманентних бойових дій на теренах України, що точаться від 2014 р. й особливо загострилися з початком відкритої агресії РФ проти нашої держави, одне з найважливіших місць посідає військова періодика. Її дослідження є науково-актуальним і суспільно затребуваним завданням сучасних науковців.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема становлення та розвитку української військової

періодики, цілком очікувано, цікавить багатьох дослідників. Зокрема, історію військової преси в Україні ретельно вивчив С. Кость — у його розвідці проаналізовано періодичні видання українських січових стрільців, Організації українських націоналістів, Української повстанської армії, Української головної визвольної ради, українську військову пресу часів "холодної війни", наукові праці та меморати українського генералітету [1]. В аналогічному контексті, але в ширших хронологічних межах (початок ХХ ст. — сьогодення) порушену тематику дослідили

Г. Кривошея [2] і С. Сегеда [3]. У працях цих науковців є окремі розділи, присвячені військовій періодиці незалежної України. Розвиток преси військового призначення в умовах Антитерористичної операції на сході України та Операції об'єднаних сил дослідили Н. Підмогильна та А. Наурузов, розвідка яких вийшла 2019 р. [4].

Отже, порушена проблема має доволі широку історіографію. Водночас ця тематика, на наш погляд, потребує нових студій, адже всі попередні розвідки вийшли друком упродовж останнього десятиліття, себто в довоєнний час. Швидкоплинність подій, пов'язаних із розвитком вітчизняної преси, помножена на специфіку роботи Книжкової палати України в галузі фондування періодичних друкув, дають змогу розширити обрії зазначеної проблеми.

Мета статті полягає у вивченні військової періодици України, що формувалася за часів незалежності та є актуальною на поточний момент. Джерельною базою для написання статті слугували пресові видання з фондів Державного архіву друку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Від стародавніх часів наявністю та якістю війська визначався стан розвитку держави й етносів, що її населяли. А з урахуванням того факту, що більшу частину своєї історії людство воювало (кількість пережитих великих і малих воєн наближається до 15 тис.), за військом навічно закріпився статус головного державо-владного атрибута.

Не становить винятку й доба новітньої історії України (XX — початок XXI ст.). У визначальності військового чинника українці переконалися на зорі своєї державності, коли військова неспроможність Генерального секретаріату Української Центральної Ради призвела до поразки Національної революції 1917 р., а подальша цілковита залежність Гетьманату П. Скоропадського та Директорії УНР від іноземної (німецької, австро-угорської, польської) військової допомоги, помножена на прагматичне втручання в "українське питання" країн Антанти (переможців у Першій світовій війні), по суті, поховала тогочасні визвольні змагання українського народу, адже окупантська манера поведінки незваних "помічників", вочевидь, сприяла поширенню більшовизму серед багатомільйонного українського народу.

Усвідомлення Й. Сталіним впливовості військової тематики на момент утворення Організації Об'єднаних Націй сприяло створенню в Україні республіканського Міністерства оборони: у березні 1944 р. в УРСР з'явився власний Наркомат оборони, який під різними назвами (від 1946 р. —

Військове міністерство УРСР; від 1947 р. — Міністерство Збройних сил УРСР; від 1953 р. — Міністерство оборони УРСР) проіснував до 1978 р., коли був скасований останньою (четвертою) радянською Конституцією України, ухваленою 20 квітня 1978 р.

З огляду на такий тернистий шлях, ключовим питанням незалежної України стало формування власних Збройних сил і функціональних інституцій, що ними керують. Тож цілком зрозуміло, що датою утворення Міністерства оборони України став той історичний день (24 серпня 1991 р.), коли було проголошено Акт незалежності України. Після його підтримки на всеукраїнському референдумі (1 грудня 1991 р.) та одночасного обрання першого Президента України Л. Кравчука в новоствореній державі 6 грудня 1991 р. було згуртовано власні Збройні сили. Відтоді День ЗСУ став державним святом України.

Зазначена атрибутивність і виняткова впливовість війська на справи в державі не могла не позначитися на розвитку вітчизняної преси. Утворення Збройних сил України стимулювало швидкий розвиток журнальної періодици військового призначення. Нині, за нашими підрахунками, в Україні виходить 20 академічних наукових видань під егідою Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, різноманітних державних і громадських організацій, структур, що здійснюють військові дослідження ("Наука і оборона", "Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського", "Сучасні аспекти військової медицини", "Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби. Серія: Військові та технічні науки", "Військово-історичний альманах", "Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Військово-спеціальні науки", "Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил", "Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України", "Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка", "Військово-науковий вісник", "Український журнал військової медицини", "Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України", "Військово-технічний збірник", "Оборонний вісник", "Воєнно-історичний вісник", "Збірник наукових праць Військової академії" (Одеса), "Озброєння та військова техніка", "Повітряна міць України", "Науковий вісник Київського інституту НГУ"); 1 суспільно-політичний журнал ("Атлантична панорама",

засновник — Міністерство оборони України); 1 військовий, суспільно-політичний журнал-дайджест ("АрміяInform", засновник — інформаційне агентство АрміяInform); 1 підлітковий журнал ("Пластовий шлях", засновник — виховна громадська платформа "Пласт"); 2 газети ("Крила України", засновник — Міністерство оборони України; "Військовий кур'єр України", засновник — офіцер запасу О. Сурков), які так чи інакше віддзеркалюють проблеми військового будівництва в нашій державі.

Мусимо наголосити, що серед сучасних видань, на жаль, уже немає заснованих у перші роки незалежності. Зокрема, пішли в небуття газети "Народна армія" (1991—2018), "Флот України" (1992—2016), "Вартові неба" (1992—2004) (у фондах Книжкової палати України зазначену газету не знайдено. — Л. Д.), журнал "Військо України" (1992—2018), що були свідками сумних Масандрівських угод, укладених між Україною та Росією 3 вересня 1993 р. Того чорного в нашій історії дня очільник української делегації Л. Кравчук в обмін на борги за газ погодився віддати РФ українську частину Чорноморського флоту разом з усією належною інфраструктурою. Не витримавши такого приниження, подав у відставку перший міністр оборони незалежної України, генерал-полковник К. Морозов.

Загалом, народження військової періодики в Україні стало логічним продовженням і дієвим інструментом практичної реалізації Акту проголошення незалежності. Від самого початку в перейменованому форматі розпочала виходити правонаступниця "Ленінського прапора" газета "Народна армія". Видання мало давню легендарну історію: його заснування було пов'язано зі Сталінградською битвою, коли газета вийшла під назвою "Сталінградець", а згодом, 23 жовтня 1943 р., під назвою "Ленінський прапор" перетворилася на друкований орган поновленого Київського військового округу. Слід зауважити, що авторка мала нагоду ознайомитися з матеріалами "Ленінського прапора", коли опрацю-

увала сюжети Чорнобильської трагедії на сторінках видання "Журналіст України" за 1986—1991 рр. Зі здобуттям незалежності газета не тільки не припинила існування, а й занурилася у процеси розбудови української державності. Відповідно до рішення Верховної Ради України від 11 жовтня 1991 р. газета "Народна армія" стала центральним органом Міністерства оборони України. На її сторінках друкували актуальні думки, висвітлювали різноманітні реалістичні епізоди з життя ЗСУ, розкривали зусилля українських миротворців у світових зонах конфлікту. Варто нагадати, що 13 січня 1992 р. у присутності народного депутата Л. Лук'яненка редколегія газети прийняла присягу на вірність українському народові. За два десятиліття свого розвитку "Народна армія" постійно еволюціонувала, віддзеркалюючи поточні події в державі, зокрема в умовах АТО 30 жовтня 2014 р. вийшла польова версія газети. Водночас, попри очевидну успішність та суспільну затребуваність, 27 грудня 2018 р. побачив світ останній номер "Народної армії", і відтоді газета припинила виходити відповідно до Закону України "Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації".

Аналогічна доля спіткала й журнал "Військо України", заснований з ініціативи пресекретаря командувача Національної гвардії України В. Коркодима на честь першої річниці незалежності. У 1992 р. було видано стартовий номер часопису, що став не тільки першим військовим журналом незалежної України, а й центральним друкованим органом Міністерства оборони України. Під зазначеною назвою виходив до 19 грудня 2018 р., тож за тривалий період існування заклав міцний фундамент у розвиток військової періодики України.

Мусимо наголосити, що обов'язкові примірники (ОП) всіх зазначених закритих видань, зокрема й передислоковані із Севастополя до Одеси 2014 р. газети "Флот України", регулярно надходили до Книжкової палати України, тож припинення їх виходу заподіяло не лише інтелектуальної, а й фондоутворювальної шкоди.

Після офіційного закриття редакцій журналісти, які співпрацювали з "Військом України", "Народною армією", "Флотом України" тощо, перейшли до інтернет-простору, поповнивши лави онлайн-медіа "АрміяInform". Починаючи від 2023 р. (і це, на наш погляд, надзвичайно позитивне зрушення в розвитку сучасної військової преси України), інформаційне агентство АрміяInform готує та видає однойменне друковане видання громадсько-політичного змісту, про що йтиметься далі.

Серед військових видань України найстарішим є українськомовний щоквартальний науково-теоретичний і науково-практичний часопис Національного університету оборони імені Івана Черняхівського "Наука і оборона". Журнал виходить від 1994 р. і порушує проблеми військового управління та забезпечення Збройних сил України, озброєння та військової техніки, національної та цивільної безпеки. З початком війни головний редактор журналу Б. Семон звернувся до читачів і дописувачів з палкою промовою щодо підтримки видання вчасною передплатою та надсиленням до друку змістовних публікацій [5].

Слід зауважити, що зазначені проблеми на той момент були актуальним для всієї військової періодики незалежної України.

У 1997 р. Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського започаткував випуск власного збірника наукових праць з однойменною назвою. Журнал виходить дотепер українською мовою тричі на рік. Станом на 2023 р. видано 77 томів збірника, лише поточного року редколегія підготувала до друку 17 наукових студій, що розкривають питання воєнної та інформаційної безпеки держави, міжнародної співпраці України у військовій сфері, оборонного планування та керівництва ЗСУ, будівництва, інформатизації й забезпечення діяльності військової галузі України.

Починаючи з 1997 р., щорічно виходить збірник наукових праць Української військової медичної академії "Сучасні аспекти військової медицини". Видання спрямовано на консолідацію медичних кадрів України, уміщує розвідки українською та російською мовами. Збірник складається з кількох розділів, а саме: питання військової хірургії та терапії, діагностика та нові методи лікування тощо.

Від 1998 р. у "Віснику Київського національного університету імені Тараса Шевченка" започатковано періодичну серію "Військово-спеціальні науки". До 2020 р. часопис виходив двічі

на рік, а починаючи з 2021 р., є щоквартальним виданням. З огляду на загальноакадемічний університетський статус КНУ у збірнику друкують статті з проблем підготовки військових психологів, педагогів, юристів тощо. Водночас із початком війни на його сторінках виходять публікації, що мають особливу практичну затребуваність. Так, у четвертому номері за 2022 р. уміщено статтю кандидата юридичних наук О. Гушина та секретаря Білоцерківської міської ради Д. Киришуна, присвячену правовим питанням утримання військовополонених [6]. У розвідці досліджено зміст правового режиму військового полону, визначеного Третьою Женевською конвенцією 1949 р. і Першим додатковим протоколом 1977 р., проаналізовано зобов'язання суб'єктів міжнародних відносин щодо реалізації норм і принципів міжнародного гуманітарного права (МГП), результати імплементаційних заходів України та РФ до початку повномасштабної агресії 2022 р. і після неї. Автори звернули увагу на оновлений коментар Міжнародного комітету Червоного Хреста 2020 р. до Третьої Женевської конвенції, актуальність його введення в національне законодавство. Окрім того, науковці зосередили увагу на основних принципах міжнародного гуманітарного права щодо поводження з військовополоненими.

Від 2000 р. Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Сагайдачного видає збірник наукових праць "Військово-науковий вісник". Часопис виходить українською та англійською мовами двічі на рік. Друковане видання є фаховим і містить студії з історії України, всесвітньої історії, історії локальних воєн та збройних конфліктів сучасності, історії озброєння й військової техніки. В умовах російсько-української війни на шпальтах 39-го номеру висвітлено такі теми: ідеологія російської агресії [7], військові хитрощі сторін конфлікту у боях 2022 р. на Миколаївщині та Сумщині [8], впровадження досвіду ЗСУ в міжнародних операціях із підтримання миру й безпеки [9], військова періодика Італії у висвітленні російсько-українського збройного конфлікту [10].

Слід зазначити, що проблеми російсько-української війни віддзеркалено й у матеріалах флагамена вітчизняної історичної науки — фахового науково-метричного журналу "Український історичний журнал". Для висвітлення цих питань у часопису створено окрему рубрику "Російсько-українська війна: сучасні та історичні контексти, компаративні ретроспекції". На шпальтах третього номера поточного року уміщено розлогу студію, присвячену обороні Києва взимку-навесні 2022 р. [11], а також свідчення селян Чернігівщини, які на той час перебували під ворожою окупацією [12].

Від 2000 р. в Україні видається "Український журнал військової медицини". Щоквартальне українськомовне видання науково-практичного спрямування готують науковці Української військової медичної академії. Упродовж 2000—2019 рр. часопис мав назву "Військова медицина України", наразі виходить мішаною (українсько-англійською) мовою.

Від 2000 р. виходить "Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби". Актуальні питання озброєння та військової техніки розглядаються в окремій серії зазначеного збірника "Військові та технічні науки". Журнал видається щоквартально українською мовою.

Починаючи з 2000 р., двічі на рік виходить часопис "Військово-історичний альманах", заснований Центральним музеєм Збройних Сил України. Журнал висвітлює питання військової історії України та видається українською мовою. На його сторінках друкуються статті щодо військової справи на теренах України; уміщуються розвідки, присвячені регулярній українській армії та флоту на різних етапах історичного розвитку; розглядаються питання військових організацій, символіки, озброєння, техніки, оборонних споруд; висвітлюється участь українців у світових війнах і збройних конфліктах. Альманах приділяє увагу проблемам вітчизняної військової геральдики, вексилології, емблематики, фалеристики тощо. Окремі публікації присвячено методології військової історії. Окрім того, у часопису публікують біографії військових діячів, мемуари, щоденники, епістолярій, архівні документи, а також бібліографічні покажчики й різноманітну інформацію щодо розвитку музеїв ЗСУ.

Двічі на рік, починаючи з 2003 р., виходить у світ українськомовний "Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України". Публікації 2023 р. присвячено вкрай актуальним проблемам бойового екіпірування військовослужбовців Нацгвардії України [13], розрахунку кількості спеціалістів для проведення гуманітарного розмінування небезпечних територій [14], витрат палива особовим складом у польових умовах [15] тощо.

З 2005 р. Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба видає фаховий науково-метричний часопис "Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил". Журнал виходить українською мовою, висвітлює нагальні проблеми Військово-повітряних сил ЗСУ.

У 2006 р. був заснований "Збірник наукових праць Військового інституту Київського націо-

нального університету імені Тараса Шевченка", що 2016 р. увійшов до переліку наукових фахових видань із технічних наук. Збірник є двомовним (українсько-англійський) і виходить щоквартально.

З 2009 р. у Харкові видається науково-технічний журнал "Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України". Загальне керівництво діяльністю видання здійснює командувач Повітряних сил Збройних сил України. Часопис виходить щоквартально українською мовою.

Від 2009 р. військова періодика незалежної України доповнилася "Військово-технічним збірником", що його видає Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Сагайдачного. Журнал також виходить двічі на рік, на його шпальтах порушують різноманітні проблеми розвитку військової техніки. Зокрема, у 28-му номері за 2023 р. опубліковано статтю, присвячену інженерно-штурманським розрахункам польотів БПЛА тактичних класів [16].

У 2010 р. вперше в історії української військової преси з'явився журнал-щомісячник. Його дотепер видає Центр воєнної політики та політики безпеки під незмінною назвою "Оборонний вісник". З початком російсько-української війни редколегія практикує об'єднані номери: у поточному році вийшли № 1—3, матеріали яких було, зокрема, присвячено питанню відновлення українського національного символу — літака "Мрія"; № 4—6, автори яких обговорювали параметри ізраїльської моделі повітряного захисту та наслідки техногенної катастрофи після підриву Каховської ГЕС.

Від 2011 р. в Україні видається "Воєнно-історичний вісник", що є збірником наукових праць Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. Часопис є щоквартальником і виходить українською мовою. На його сторінках друкуються наукові розвідки, присвячені історії різноманітних збройних формувань, що діяли на теренах України, як-от: Українські січові стрільці, Армія УНР, Армія ЗУНР (УГА), Червона армія, Радянська армія, ЗСУ.

У 2014 р. в інформаційному полі військової періодики України з'явився українсько- та англомовний щоквартальник Міністерства оборони України — науково-технічний журнал "Озброєння та військова техніка". Часопис заснований Центром науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних сил України. Видання індексується в кількох міжнародних наукових базах. Журнал призначено науковцям, які проводять дослідження в галузі озброєння та військової техніки.

Починаючи з 2014 р., в Одесі видається часопис місцевої військової академії — "Збірник

наукових праць Військової академії". Видання є багатомовним і виходить двічі на рік.

У 2021 р. Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського започаткував журнал "Повітряна міць України". Часопис виходить двічі на рік мішаною (українською та англійською) мовою та присвячений проблемам розвитку вітчизняної авіації, протиповітряного захисту, взаємодії Повітряних сил України з іншими родами військ тощо. У першому томі 4-го номера журналу за 2023 р. проаналізовано перспективи вдосконалення системи протиповітряної оборони для протидії оперативнотактичним ракетам [17].

Від грудня 2022 р. Київський інститут Національної гвардії України видає наукове фахове періодичне видання "Науковий вісник Київського інституту НГУ". Журнал виходить українською, англійською, польською, румунською, французькою, німецькою мовами з періодичністю один раз на півріччя. Як зазначає редколегія, проблематика видання охоплює актуальні питання безпеки та оборони України, упровадження новітніх технологій, нормативно-правового забезпечення діяльності секторів вітчизняної безпеки і оборони. Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України є рецензованим виданням, що підтримує політику відкритого доступу до наукових публікацій. Електронні копії видання зберігаються в базі даних "Наукова періодика України" Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Сьогодні часопис є найновішим у досліджуваному авторкою сегменті пресових видань незалежної України.

Окрім військових видань, що є друкованими органами міністерств та відомств, від 2009 р. в Україні виходить львівський мілітарний альманах "Цитаделя", заснований благодійним фондом "Філософський проект". Виданням часопису опікуються науковці, які працюють у науково-дослідних інститутах Національної академії наук України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, а також закордонні вчені з Арізонського університету (США), Українського вільного університету в Мюнхені (ФРН). Військово-історичне видання "Цитаделя" висвітлює важливі події мілітарної та політичної історії, що відчутно вплинули на розвиток технологій і військової справи в нашій державі

У незалежній Україні також були поширені часописи інших видів і цільових призначень. Так, днем народження громадсько-політичного, наукового та літературного журналу "Морська держава" є 14 квітня 2003 р., коли побачив світ перший номер накладом у 2,5 тис. примірників. Репрезентуючи велику кількість рубрик, до 2014 р. часопис

розкривав різноманітні проблеми сучасного життя України та світу. До ознайомлення читачам пропонували матеріали, присвячені питанням державотворення, історії військової техніки та озброєння, міжнародного тероризму, світових військових конфліктів тощо. Автори публікацій здійснювали захопливі екскурси в минуле, обговорювали проблеми духовності та патріотичного виховання. На жаль, ОП журналу, що виходив у Севастополі, до Книжкової палати України вже не надходить. Останні п'ять номерів за 2013 р. зберігаються в журнальному фонді Державного архіву друку.

Підпорядкований Міністерству оборони України журнал "Атлантична панорама", заснований 2005 р., виходить шість разів на рік. Видавці зазначають, що матеріали часопису висвітлюють питання перспективи вступу України в ЄС і НАТО, аналізують актуальні питання складних інтеграційних процесів. До Книжкової палати України обов'язковий примірник цього часопису ніколи не надходив, водночас видання має передплатний індекс і його можна отримати через підприємство "Укрпошта". Слід зазначити, що видання засновано завдяки зусиллям редколегії газети "Вартові неба", яка свого часу започаткувала двомовний (українською та англійською) додаток "Панорама+". Отже, мусимо констатувати, друкований орган Міністерства оборони України, якому незабаром виповниться 20 років і який позначений власними сторінками історії, дотепер перебуває поза межами обов'язкової державної реєстрації й зберігання.

На цьому прикрому тлі відвертого порушення законодавчих приписів щодо надсилання обов'язкового примірника будь-якої друкованої продукції на довічне зберігання у Книжковій палаті України позитивно виглядає суспільно-політичний журнал-дайджест "АрміяInform". Начальник інформаційного агентства АрміяInform полковник Г. Карпюк в інтерв'ю газеті "День" (матеріал журналістки М. Стуканової розміщено на сайті агентства. — Л. Д.] наголошував, що утворення очолюваної ним медійної платформи стало засобом боротьби у протистоянні руйнівному процесові роздержавлення медіа. Останній, по суті, поглинув першу військову пресу незалежної України. За таких складних обставин інтернет-медіа "АрміяInform" виконало функцію містка між знищеними й новоствореними друкованими виданнями. Журнал насамперед було зорієнтовано на внутрішню комунікацію з військовими, але з часом стало зрозуміло, що потреби суспільства в умовах війни передбачають значно ширший фокус потенційного читача: окрім військових, це й цивільні, й волонтери, й громадські організації, й сім'ї

учасників бойових дій. Інакше кажучи, поява нового часопису стала логічним завершенням історії першого військового пресового видання незалежної України. Слід зазначити, що утворення суспільно-політичного журналу "АрміяInform" підвело ризику в розв'язанні проблеми дефіциту військових журналістів в українській армії. Як стверджує Г. Карпюк, війна надала поштовх для розвитку та якісного стрибка вгору вітчизняної військової журналістики.

Серед військово-патріотичних журналів, націлених на підлітків і молодь варто виокремити часопис "Пластовий шлях". Видання має давню історію та пов'язане зі скаутським рухом початку ХХ ст. Під назвою "Пластовий шлях" журнал виходить від 1966 р. У роки існування СРСР редакцію було розташовано в Мюнхені. Зі здобуттям незалежності часопис зажив новим життям і як регулярне періодичне видання був зареєстрований 1996 р. "Пластовий шлях" виконує інформаційно-виховну функцію та готує із сучасної української молоді справжніх патріотів, загартованих захисників Батьківщини.

Зауважимо, що в загальній військовій періодики України, принаймні на сучасному етапі, помітно домінує продукція журнального формату. Щодо газетної преси, то поряд з уже закритими виданнями, про які йшлося вище, наразі виходять лише дві газети — "Крила України" та "Військовий кур'єр України".

Газета "Крила України" видається від 27 серпня 1999 р. і висвітлює різноманітні аспекти діяльності Повітряних сил Збройних сил України, зокрема проблеми розвитку військової авіації, засобів протиповітряної оборони тощо. Примірники газети надходять до Книжкової палати України й зберігаються в газетному фонді Державного архіву друку.

Щотижнева газета "Військовий кур'єр України" розпочала виходити 28 листопада 2016 р. Як повідомляли в інтернеті її видавці, друковані

примірники цього паперового медіа розповсюджували в зоні Антитерористичної операції на Донбасі, а публікації жваво обговорювали в соціальних мережах. Завдяки активній позиції редколегії видання набуло популярності, адже його читали і в кулуарах Верховної Ради України, і в опорних пунктах прифронтової зони. Водночас до полиць Книжкової палати України ОП видання жодного разу не надходив, що, безумовно, прикро, адже саме довічне зберігання допомагає будь-якій видавничій продукції увійти в історію вітчизняного друківництва.

Висновки. Підсумовуючи викладене, варто наголосити, що військова періодика незалежної України пройшла складний період становлення й розвитку. Початок 1990-х рр. позначено розповсюдженням видань, що були правонаступниками радянських пресових друків та мали власну історію й традиції. За роки незалежності вони зазнали відчутних трансформацій та створили підґрунтя для формування сучасної військової періодики. Унаслідок ухвалення Закону України "Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації" (2018) кількість пресових друків (передусім газет) помітно скоротилася. Роль замісної терапії почали виконувати інтернет-медіа, однак і вони останнім часом відчували потребу друкованої фіксації результатів своєї роботи. Саме на цьому тлі у 2023 р. розпочав виходити друкований журнал-дайджест, підготовлений інформаційним агентством АрміяInform. З огляду на засилля електронної періодики, цю подію, безумовно, варто оцінювати в позитивному ключі.

Сучасний стан військової періодики України позначено тотальним домінуванням наукового сегмента над іншими видами друкованої преси. Проте таку диспропорцію спостерігаємо і в інших галузях, тож не можемо розглядати як специфічну ознаку досліджуваного предмета.

Список бібліографічних посилань

1. Кость С. А. Історія української військової преси : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 340 с.
2. Кривошея Г. П. Українська військова преса: у пошуках витоків. *Електронна бібліотека Інституту журналістики*. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1183>.
3. Сегеда С. П. Створення та розвиток української військової преси (XX — початок XXI ст.). [Наук. конс. В. М. Телелім. Міністерство оборони України, Національний університет оборони України]. Рівне : Овід, 2012. 504 с.
4. Підмогильна Н. В., Наурузов А. Р. Українська військова преса: відповідність часу. *Communications and Communicative Technologies*. 2019. Вип. 19. С. 62—69.
5. Семон Б. Редакційне звернення. *Наука і оборона*. 2022. № 1. С. 3.
6. Гушин О., Киришун Д. Правовий режим військовополонених в російсько-українському конфлікті. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія "Військово-спеціальні науки"*. 2022. № 4 (52). С. 43—49.
7. Виздрик В. С., Мельник О. М. Ідеологія — інформаційна складова російської агресії. *Військово-науковий вісник*. 2023. № 39. С. 53—64.

8. Задунайський В. В. Військові хитрощі українських та російських військ у перших боях 2022 р. на Миколаївщині та Сумщині. *Військово-науковий вісник*. 2023. № 39. С. 65—77.
9. Пащук Ю. М. Організаційне вивчення і впровадження досвіду Збройних сил України у міжнародних операціях із підтримання миру та безпеки. *Військово-науковий вісник*. 2023. № 39. С. 78—89.
10. Харук А. І., Скорич Л. В. Військова періодика Італії про російську агресію проти України. *Військово-науковий вісник*. 2023. № 39. С. 90—101.
11. Коваль М., Шипанський П., Кидонь В., Грицюк В. Стратегічний характер Київської оборонної операції (24 лютого — 2 квітня 2022 р.). *Український історичний журнал*. 2023. № 3. С. 5—29.
12. Воробей О. "Запам'ятай: ні росіяни, ні білоруси — нурукопозатні". Свідчення про окупацію с. Юр'ївка на Чернігівщині. *Український історичний журнал*. 2023. № 3. С. 30—47.
13. Альбоцій О., Суконько С., Павленко С. Задача розподілу предметів речового майна та продовольчого забезпечення в елементах комплексу бойового екіпірування військовослужбовця Національної гвардії України. *Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України*. 2023. № 41. Т. 1. С. 5—13.
14. Іванець М., Горелишев С., Артикула А. Методика розрахунку необхідної кількості спеціалістів для проведення гуманітарного розмінування небезпечних територій України. *Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України*. 2023. № 41. Т. 1. С. 20—28.
15. Дерев'янюк М., Гетьман П., Мудрик В. Обґрунтування методики проведення розрахунків витрат палива для забезпечення комунально-побутових потреб особового складу в польових умовах. *Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України*. 2023. № 41. Т. 1. С. 14—19.
16. Мирончук Ю., Оверчук С., Ткач А. Інженерно-штурманський розрахунок польотів безпілотних літальних апаратів тактичних класів. *Військово-технічний збірник*. 2023. № 28. С. 42—53.
17. Шкурат Б., Глоба О., Резнік Д., Левченко М., Мельниченко В. Перспективи удосконалення системи протиповітряної оборони для протидії оперативно-тактичним ракетам. *Повітряна міць України*. 2023. № 4. Т. 1. С. 18—26.

Larysa Doiar,

PhD of Historical Sciences, Associate Professor,

Head of the State Printing Archive of the Book Chamber of Ukraine

Military periodicals of independent Ukraine: milestones of history and current state

The presented article was prepared in the framework of the organization of the regular exhibition, which has recently turned into a traditional scientific and educational event, which is held on the basis of the Book Chamber of Ukraine. In the absence of a public exhibition department in the institution, a lack of exhibition space and inventory for the demonstration of such studios, a kind of compensator in this activity was the conduct of thorough scientific research. In preparation for the celebration of the Day of Defenders of Ukraine (October 1) and the Day of the Armed Forces of Ukraine (December 6), the author processed the military periodicals of the times of independent Ukraine available in the funds of the State Printing Archive. Relying on the principles of scientific methodology (objectivity, comprehensiveness, historicism), applying general (comparison, generalization) and special (chronological, retrospective, method of content analysis) research methods, the author conducted a historical review of the process of formation and development of domestic military periodicals and detailed focused on the current state of this segment of press printing in Ukraine. On the basis of the conducted research, statistical data were obtained, agreed upon by origin (the founder of printing), purpose, types and frequency of publication of printed products, and conclusive statements based on the key features of military periodicals of the era of independent Ukraine. The priority place in the Ukrainian military press belongs to scientific publications, such as: scientific-theoretical, scientific-practical, scientific-production journals, the vast majority of which are specialized scientific journals indexed in several international scientific databases.

Keywords: *military press; military periodicals of independent Ukraine; scientific publications of the Ministry of Defense of Ukraine; scientific bulletin; collection of scientific works*

References

1. Kost' S. A. (2016). *Istoriya ukrayinskoyi vijskovoyi presi : navchalnij posibnik*. Lviv: LNU imeni Ivana Franka.
2. Krivosheya G. P. (2023). Ukrayinska vijskova presa: u poshukah vitokiv. *Elektronna biblioteka Institutu zhurnalistiki*. Available at: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1183>.
3. Segeda S. P. (2012). *Stvorennya ta rozvitok ukrayinskoyi vijskovoyi presi (XX — pochatok XXI st.)*. [Nauk. kons. V. M. Telelim. Ministerstvo oboroni Ukrayini, Nacionalnij universitet oboroni Ukrayini]. Rivne: Ovid.
4. Pidmogilna N. V. & Nauruzov A. R. (2019). Ukrayinska vijskova presa: vidpovidnist chasu. *Communications and Communicative Technologies*, 19, pp. 62—69.
5. Semon B. (2022). Redakcyjne zvernennya. *Nauka i oborona*, 1, p. 3.
6. Gushin O. & Kirishun D. (2022). Pravovij rezhim vijskovopoloneni v rosijsko-ukrayinskomu konflikti. *Visnik Kiyivskogo nacionalnogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya "Vijskovo-specialni nauki"*, 4 (52), pp. 43—49.
7. Vizdrik V. S. & Melnik O. M. (2023). Ideologiya — informacijna skladova rosijskoyi agresiyi. *Vijskovo-naukovij visnik*, 39, pp. 53—64.
8. Zadunajskij V. V. (2023). Vijskovi hitroshi ukrayinskih ta rosijskih vijsk u pershih boyah 2022 r. na Mikolajivshini ta Sumshini. *Vijskovo-naukovij visnik*, 39, pp. 65—77.

9. Pashuk Yu. M. (2023). Organizacijne vivchennya i vprovadzheniya dosvidu zbrojnih sil Ukrayini u mizhnarodnih operacijah iz pidtrimannya miru ta bezpeki. *Vijskovo-naukovij visnik*, 39, pp. 78—89.
10. Haruk A. I. & Skorich L. V. (2023). Vijskova periodika Italiyi pro rosijsku agresiyu proti Ukrayini. *Vijskovo-naukovij visnik*, 39, pp. 90—101.
11. Koval M., Shipanskij P., Kidon V. & Grycyuk V. (2023). Strategichnij karakter Kiyivskoyi oboronnoyi operaciji (24 lyutogo — 2 kvitnya 2022 r.). *Ukrayinskij istorichnij zhurnal*, 3, pp. 5—29.
12. Vorobyey O. (2023). "Zapam'yataj: ni rosiyani, ni bilorusi — nerukopozhatni". Svidchennya pro okupaciyu s. Yur'yivka na Chernigivshini. *Ukrayinskij istorichnij zhurnal*, 3, pp. 30—47.
13. Alboshij O., Sukonko S. & Pavlenko S. (2023). Zadacha rozpodilu predmetiv rechovogo majna ta prodovolchogo zabezpechennya v elementah kompleksu bojovogo ekipiruvannya vijskovosluzhbovcya Nacionalnoyi gvardiyi Ukrayini. *Zbirnik naukovih prac Nacionalnoyi akademiyi Nacionalnoyi gvardiyi Ukrayini*, 41 (1), pp. 5—13.
14. Ivanec M., Goryelishev S. & Artikula A. (2023). Metodika rozrahunku neobhidnoyi kilkosti specialistiv dlya provedennya gumanitarnogo rozminuvannya nebezpechnih teritorij Ukrayini. *Zbirnik naukovih prac Nacionalnoyi akademiyi Nacionalnoyi gvardiyi Ukrayini*, 41 (1), pp. 20—28.
15. Derevyanko M., Getman P. & Mudrik V. (2023). Obgruntuvannya metodiki provedennya rozrahunkiv vitrat paliva dlya zabezpechennya komunalno-pobutovih potreb osobovogo skladu v polovih umovah. *Zbirnik naukovih prac Nacionalnoyi akademiyi Nacionalnoyi gvardiyi Ukrayini*, 41 (1), pp. 14—19.
16. Mironchuk Yu., Overchuk S. & Tkach A. (2023). Inzhenerno-shturmanskij rozrahunok polotiv bezpilotnih litalnih aparativ taktichnih klasiv. *Vijskovo-tehnichnij zbirnik*, 28, pp. 42—53.
17. Shkurat B., Globa O., Ryznyk D., Levchenko M. & Melnichenko V. (2023). Perspektivi udoskonalennya sistemi protipovitryanoyi oboroni dlya protidiyi operativno-taktichnim raketam. *Povitryana mic Ukrayini*, 4 (1), pp. 18—26.

Надійшла до редакції 17 липня 2023 року

ЗА РУБЕЖЕМ

УДК 028.01/02:004.77](510)(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2023.8(325).41-46

Ван Шуайтянь,

аспірант кафедри інформаційної, бібліотечної та архівної справи
Харківської державної академії культури,

e-mail: shuaitian818@163.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3141-0067>

Цифровізація читання як стимул інноваційної діяльності в галузі книгорозповсюдження у КНР

Розглянуто питання цифровізації читання як стимулу інноваційної діяльності в галузі книгорозповсюдження в інформаційному просторі КНР. Наведено дані, що свідчать про невідповідне зростання рівня цифрового читання у країні. Зазначено, що читання в електронному середовищі є предметом дослідження найрізноманітніших наук: педагогіки, психології, інформатики, маркетингу, менеджменту. Водночас зроблено висновок, що цілісне інтегративне знання щодо цього феномену можна здобути в науках інформаційно-комунікаційного циклу (бібліотекознавстві, книгознавстві). Узагальнено основні чинники (соціальні, економічні, технологічні, психологічні, ергономічні), що впливають на поширення цифрового читання.

З'ясовано, що найбільшу популярність у КНР має читання з мобільних пристроїв. Розглянуто тенденції розвитку ринку електронних книг. Проаналізовано основні напрями інновацій у сфері апаратних пристроїв для читання (електронних книг), мобільних застосунків, що забезпечують доступ до електронного контенту, платформ цифрового контенту (електронних бібліотек). Інновації стосуються забезпечення зручності доступу до цифрового контенту для користувачів і легкості в управлінні його споживанням для дистриб'юторів на базі застосування сучасних інформаційних технологій: штучного інтелекту, хмарних технологій і технологій великих даних.

Підсумовано, що подальший розвиток цифрового читання є потужним драйвером інновацій у галузі книгорозповсюдження КНР, які охоплюють удосконалення апаратних пристроїв доступу до цифрового контенту, мобільних застосунків і платформ дистрибуції завдяки можливостям мережесевих технологій.

Ключові слова: цифрове читання; книгорозповсюдження у КНР; інновації в галузі книгорозповсюдження; електронна книга; мобільні додатки для читання; електронна бібліотека; інформаційно-комунікаційні технології

Постановка проблеми. Цифровізація читання впродовж останніх десятиріч стала однією з головних тенденцій розвитку книжкової сфери у світі. Не винятком є й Китай, в якому невідповідно зростає частка читачів електронного контенту. Збільшення кількості споживачів електронних